

A que nomine *Architectores* censeri possunt & appellari, quasi imperatores & designatores reliquorum. Iam quia Aedificandi ars non tantum ea que necessarii habitationis & locationis, ut Tempa, Domus, Porticus, Propagacula, sed & que ornamento inveniunt, Statuas scilicet, Colosse, Columnas, efficit: ea propter inter formales differentias quoque Architectura referri posset, ipsa Statuas & Marmorias complectens. Denique quoniam tuerunt contra quaevis alia extrinsecis offendit, inter defendantia quoque rebus possunt.

Dædalus genere Atheniensis, unus ex iis qui Erechtheida dicuntur, natus ex Ägymeronie Eupalami filio, praecellens architectus, multis inventis qua ad artem pertinuerent, quedam miranda effectus. Statuus fabricandis adeo supererat omnes, ut à posteris traditum sit, signa ab eo facta, cum aliisque atque ambulare videnterent, spirantia exanimari. Ita enim compositio membrorum apta erat, & suis partibus perfecta, ut omnes ad admirationem alicet. *Diod. lib. 4. c. 13.*

Eum Eupalami sive Euphemii filium fuisse, & Alcippa, testatur *Zezes hisp. 19. prima Chil.* At Pherecydes Erechthei

B Atheniensis, & Iphinoe (à qua etiam tribus Dædalidarum Athenis) ē stirpe regia illorum, qui dicitur sunt Metionis. *Pausanias* Palamona filium facit in *Baoticis*. Non magis ob architectura præstantiam, docente Minerva, quam ob errores & casuari varietatem clarius, solius vertit: qui fortis sua Perdiccas filium Attalum, vel Aculum, vel Talam (ut habet *Diodorus & Ovidius*) vel Telem dicipulum, vel Calum, ut *Pausanias in Atticis* habet, de techo per inviam decesserit. Ad Minoeum Creta regem configuit, quem Euædus discipulus, patris Atheniensis, fecerit eft. Ibi regi & filiabus ob insignia opera mirifice gratus fuit. Labyrinthum ad formam Ägypti extruxit, cum ejus rationem tantum audiuerit. Pasiphæ Minois uxor cum tauri desiderio zeneretur (nam Venus Solis odio, qui Matris adulterium patefecisset, in omnem Solis prole fabiebat), Dædalus ligneam vacam excogitavit, in quam inclusa Pasiphæ cum tauro rem habuit. Re comperta, capitalis fraudis damnatus, cum filio ē vinculis elapsus, incus, quo ursi erat Siciliæ, ad regem Cocalum pennis certa apatis evolavit. Icarus neglecta paternæ monitoribus, pectori suavitate voland, aliora loca expetivit. Quare ali nimis Solis calore liquefacti, in mare præcepit dedit, quod ab eo fuit Icarum nominatum, ut ait *Ovidius lib. 2. de Arte*. Cum à Minos repeteretur, neque cum Corcaulus dederit, bellum inter Minos & Siculos exsuffit, ut ait *Pausan. in Achaeis*. Tanto fuit in honore apud Siculos, ut nullius nomen omnino per id tempus neque in Sicilia neque in Italia magis esset celebre. Cum fine manibus, pedibus, oculis statua effingerentur olm, primus Dædalus deficientes partes sufficeret. Quare dictus est facile simulacra, que moverentur. Scribit *Pausanias in Corintb.* Dædalus opera nulla fuisse, neque aspectu decora, sed que tamē divinitatem quandam p̄ se ferrent. Inter præclaras ejus opera sola compacta enumerata fuit, quæ fuit in delubro Minervæ Poliadis apud Atheniensis dictata. *M. Comes Mythol. lib. 7. c. 16. Operum ejus Catalogum* p̄te & *Diod. lib. 4. c. 13.*

Cyclopes architecti olim fuere & fabri industria, qui multas urbes edificaverunt, à foerita & diligenter opere *xix. v. m. dieti*, quod circum circa omnia summo cum studio intuerentur. Hesiodus in unicum oculum in fronte tributum, forte propter mentis aciem. Est enim mens oculo similis, teſe *Ariphotele in 6. Ethicorum*. Diſti fuit *εγχειρός*, & *ζερπός*, quod manibus operando alimenta ventri acquirerent. Hinc locus fabula, quia centum manus ē ventre prominentes habent, unde etiam Centimani sunt dicti. *Enniach. lib. 6. ubi de Tiryne agit à Cyclopiis adicias.*

Agamedes & Croponius, filii Ergini regis Orchomenorum, in Deum templis, hominumque regalibus teſtis adificandi solerissimi fuerunt. Hyrco quoque ætrium adificauit. *Vide Tit. Oracula de liberorum creatione.*

Euphalinus Megarenis Naufrophi F. fossam apud Samios fecit longitudinis septem stadiorum, celsitudinis autem, & latitudinis octōnum pedum, quæ ab imo montis in centum quinquaginta passus editi incipiens, ad contrarium os deducit eft. Item per eam totam altera fossa depreſſa est viginti cubitorum, triplo majoris latitudinis, per quam derivata à magno fonte aqua fistulis in urbem ducitur. Eft præterea agger circa portum in mari ad xx. passus altitudi-

nis, duobus ampliis stadiis longitudinis. Tertium opus ē templum omnium amplissimum in tota Gracia, cuius primus architectus exiit Rhocetus Samius, Philèt. Hæc tria opera apud Samios spectantur Graecanorum omnium maxima. *Her. l. 3.*

Thomas Apostolus architectus. *Vide Tit. Manif. centia misericors, religiosa, circa pecunias.*

Architectus Ägyptius peculator Rhampsiniti regis æterni. *Vide Tit. Pecunias astute comparare fuit.*

Cleomenes Spartanorū rex Argos ceperat. Eo postea Corinthi absente, auctor rebellionis fuit Ariphoteles architectus, qui non aegre impulit multitudinem freudentem, quod tabulas novas, quas expectaverat, non præstiterat Cleomenes. *Plut. in Cleomene.*

Secundi Atheniensis philopoli Pater architectus. *Vide Tit. Certamina laudis & glorie.*

Hermodorus architectum insignem, *Cicer. de Oratore*, commemorat.

Nico Pergamenus, architectus urbis sua, Geometriae peritissimus, Galeni Medicus pater.

Circiter annum Confantini Pogonati nonum, Gallini, R. cus architectus ab Heliopolis Syrie ad Romanos profugus, ignem in aquis ardente inventi: quo ufo Romani, Saracenus naves exsuerunt. *Sig. & Zonaras Tom. 3.*

Architectus sub geminis columnis ludendi potestatē facit apud Venetos. *Vide Tit. Opera mori inservientes.* Godogistius Burgundionum rex, à fratre Gundobaldo Viennæ obfessus, ubi interclusus in urbem commutatisse fuit immixtus ingentem vidit, inopaque egenos omnes emisit. Quo facto, simili etiam Architectus quidam, cui aqua ductus curta mandata erat, egressus est; qui iratus, quod urbe expulsius eset, ad Gundobaudum se contulit, rationeque, quia irrumpere in urbem posset, ostendit, arque acceptis idoneis militibus, per spiraculum aquæ ductus ingrefiuit, lapidem magnum, quo illi obsequiebat, ferreis vecibus minuit; arque ita, adiuu patefacto, in urbem milites introduxit, qui, defensoribus cum moebiis deturbatis, signo dato, obfessoribus in urbem vocarunt. *Sig. lib. 16. Imp. occid.*

Fridericus I. Imperator Cremam arcta obsidione premit, annio Salutis humane millesimo centesimo sexagesimo. G Itaque machinas varias, turquesque præparavit, easque fortissimis militibus complevit, ac tela facta in eos, qui in suis erant, jacte justi. *Quæ cum Cremenes, quamquæ maximo fui cum dertimento, repellenter, denum ad alias artes se contulit.* Opportune autem ipsius confilium juvit singularis quidam industria Architectus, omnia ipsius machinamenta eūque levi fusi momento ludificatis, qui pecunia, ut Cremenes scribunt, corruptus, ad ipsum transfigit, ac turres ligneas inustitæ altitudinis diuarum contabulationum effectit, ac pontes ex iis in muros, proiecindos instituit. Sic civitas capta est. *Sig. lib. 13. regni Ital.*

Architecti in specie. Puta

Vrbium, Manuum.

Consule Tit. Magnificentia in extenuis urbibus, quatenus Architectorum mentionem habent justam.

Cum ad Eurota ripas Sparta Hyacinthi pueri amore caput apollinis dico certaret, Hyacinthum imprudens occidit, ut ait *Ovid. lib. 15. Metat. 15.* Hac de causa profugus ē Sparta ad Laomedontem dicitur Trojam configisse, qui tum mortuus civitas extrema curabat. Ibi Apollo una cum H Neptuno, cum ambo rerum necessariarum inopia laborarent, suam operam pro mercede Laomedonti locarunt, latentes componentes. At Ovid. non manibus Apollinis extructa fuisse morte scribit, in epif. Paridis, sed per sonum lyrae. Quinieram operam locavat Alcathoo in extenuis muris Labyrinthi, ut testatur *Pausan. in Atticis*, ex omnium Megarenum opinione. *M. Comes Mythol. lib. 4. cap. 10.*

Cyclopes Mycenarum muros Perseo Jovis filio, Actis nepoti, fecerunt, atque etiam Prosto Acrisii fratti muros Tirinthes, qui inter ruinas reliqui sunt, Cyclopum fuisse opus fama vulgavit. Extructi verò sunt ē ruditibus lapidibus, quorum singula ea magnitudine sunt, ut ne minimus quidem eorum loco moveri possit jumentorum bigis: parvi verò inferti sunt lapides, ut per eos majores aptiore struatura coagmentarentur. In ruinis Mycenarum porta quedam visebat adhuc tempore Pausanias, cui leones insidente. *Pausan. in Corintb.* Alii cum à Cyclopiis (quos turres & ætriorum fabricam inveniisse dicunt) quidam adificauit fabri-

A fabricatum audiunt, magnificentiam & perpetuitatem operis in eo commendari putant, ut de iis *Seneca in Thyestes*: Cerno Cyclopum sacras turreb labore magis humano deus, & Starni lib. Thibaido. Monfrat Cyclopum duebas fornacibus arcis. At *Virgilius Aen. 6.* Cyclopum edicta caminis Mania. Claudianus, Cyclopum formata manus. *Bradeus in 1. Epigram.*

Dinocrates Architectus maximè nobilis, genete Macedo, secundum Vitruvium (*Plut. in Alex. Statuarii hoc tribuit*) in conspicuum Alexandri vi prospexit, afferre se multas & egregias cogitationes Alexandri magnanimitate dignas dixit: in illico de monte Atho in viribus statu formam redigendo, eo quidem artificio ac posuit, ut levia manus urbis maximè capacis amplitudinem concineret, ac mensa: dextra verò patet, quam fluviorum omnium, qui eo in monte defuerint, decursus exciperent. Alexander, ingenio hominis ac ferme delectatus, cum Alexandriam edificatus esset, ejus opera in civitate merenda uitus est. *Plin. l. 7. c. 37. Strabo verò lib. 14.* Chæremonti tribuit. *Vide Tit. sequentibus.*

B Arcium.

Vide Tit. Arcium, Arcem magnifica.

Menecles Architectus atcum Athenis adificavit. *Plut. in Tiberio.*

Architectus quidam Constantinopolitanus autem D. E. Marci adem Venetis extruxit. *Vide Tit. Magnificentia in templis.*

Labyrinthon.

Consule Tit. Magnificentia in Labirinthis.

Dedalus labyrinthum Cretensem, centefimam patrem

Ægypti imitatus, construxit. *Plin. lib. 36. c. 13.*

Zimilus, Rhodus & Theodoris, fecerunt labyrinthum Lemnium.

Theatrorum.

Valerius Ostiensis architectus fuit, qui Theatrum Roma texit.

Domum, Porticum.

Tiberii Imp. tempore, cum Roma porticus maxima in alteram partem inclinaret, eam quidam architectus contra omnium opinionem erexit, cuius nomen idè ignoratur, quod Tiberius pernornis invidia rei admirabilis, id cribi in Annalium monumenta noluit. Is autem quisquis fuit, futis undique fundamentis porticus, ne moveretur, ac suis parte ejus velleribus ovium & crassis vestimentis cincta, & circumlata funibus, eam, adhuc multo hominibus & machinis, in pristinum locum restituit. *Dion. in Tiberio.*

Pontum.

Mandrocles Samius ponte subilio junxit Bosphorum Thracum, iuſſu Daril regis. *Vide Tit. Fama immortalem per quævis monumenta affectare.*

Cum Xerxes Bosphorum ponte jungere vellet, Architecti hoc modo junxerunt: Biremes trimeresque trecentas sexaginta Euxinum verius Pontum compoluere. Item ab altero latere trecentas quatuordecim, Ponto quidem tranveras, Hellasponto autem secundum defluxum, ut flabillent funes armamentorum: ptagrandes quoque ancoras demiserunt, partim ab eo inventa, magis gloria adepta, deorum funes accolas impenderunt. In una enim Memphis insularum templum nunc quoque ē Dædalo dicatum. *Diod. lib. 1. c. 9.*

Cheriphron Gnosius architectus, Ephesi Diana templi constructionem excogitavit, quod ducentis annis & vi cincti factum est, aucta Asia: fundamenta sicut in polo fuligine, terra motu sentirent, aut hiatus timerent, quæ calatis ante subtravere carbonibus, dein velleribus lane. Longitudo fuit quadringerum vigintiquaque pedum, latitudine ducentorum viginti, columnæ xxxviii. a singulis regibus factæ, lx. pedum amplitudine, ex quibus xxxviii. erant calatae. *Plin. l. 7. c. 37. & Strabo lib. 14.*

Ephebum templum Artemidorus Chæremonti opus esse ait, qui Alexandria construxit. Eudem pollicitum fuit Alexandre, teſe monte Atho in ejus formam fabricaturum, ut tanquam ex gutto quadam aquam in phialam effunderet: facturumque duas urbes, alteram ad montis dextram, alteram ad sinistram, ut ab altera in alteram annis effuerit. *Strabo lib. 14.*

Theodorus non tantum sculptor, sed architectus insignis, unus consulit subiectiōis esse carbones fundamentis Ephesi templi. Nam cum humidus esset locus, amissa ligna, solitudinem accepit humor immobilem, ut est apud Diogenem & Pausaniam, qui eum omnium primo ferrum fundere docuit, statuante ferream fecisse scribit. *Plin. lib. 26. c. 12.*

Cyclopes turres primi adificare, ut Ariphoteles: vel Phönices, ut Theophratus: vel Gigantes, ut Sacra literæ docent de turri Babel. *Plin. lib. 6. c. 56.*

Fori.

Vide Tit. Fora magnifica.

Apollodorus Trajanii forum, Methodeum & Gymnaſium Herod. lib. 3.

Spintharus Corinthius templum Delphicum adificavit procurantibus Amphicyonibus. *Vide Tit. Oculorum loca.*

Scopus Parus Olimp. xcvi. templum Alæ Minervæ sumptuosissimum adificavit Tegeatibus in Arcadia. *Pausanias in Arcadicis.*

Libon Eleus architectus templi Olympici. *Vide Tit. Templi religiosi extructi ab Ethniciis.*

Hermogenes adem Doricam Junonis Magnesia; Sugilas Maufolæum Artemisia; Melcagenses fanum Minerva Prienensis.

Dinocrates architectus Magnetæ lapide. Alexandriae Artifices templum concamerare inchoaverunt, ut in eo simulacrum ejus ē ferro pendere in aere videretur. Intercessit mors & ipius & Ptolemaei, qui id fororis fuisse iugulat fieri. *Plin. lib. 34. c. 14.*

Armamentaria.

Philo architectus Atheniensis, quem Cicero de Oratore eloquentissimum vocant, ut qui armamentaria mille Athenis navium fabricato, rationem operis sui perdidit: polo

A timent Roussinos (equorum genus) Alemanicos; ita simul animi fortitudinem, promptitudinemque exprefit. *Cognitio Reyerlinck supra.*

Nolum hic Cosmum Medicem præterire, qui à Stroffinis in exilium ad Benacum pulsus, dum ad eum veniſer, qui rogaret, quidnam ageret: respondit: Galiae incubant frequens adum, ut ejus postmodum fructu potiar. Inſinuab autem, se aſſiduè de reditu cogitare, quem postmodum eff confutet. *Egnat. lib.7. cap.2.*

*H*ujus autem generis plura pafim inter Apophthegmat reperuntur: quo enim quis facilius, & magis percipaci effingens, eo proprie invenitur, ut potius rationem reddat, etiam inexplicitam subinde, & ad hominem, ut communiter Itali & Hispani in hoc genere alii preceſſent.

Talia sunt que ſubjungimus. Quidam ſuffragio ſuo effe cerat, ut amicorum quipſiam ad Magistratum lue Civitatis evehetur. Qui ut ſole, paulo elatior efficiunt, dum forte fautor ſuo equitanti occurrit, ei ſuccenſere cepit, quod equo veheretur, addens, aſſinum illi videri magis conuenient. Cui ille: Reſte, ait, judicares, ſi non omnes alii prius ad convivium invitat, nec renueret: Cur quæſo, air, mean incufas menſam, cuius jam invitatis participes efficiunt? Videris mihi non lauoriore menſam, fed impeditum tantum reprehendat. *Ibid.*

Sicut Sophifa, quoniam tale declamationis argumentum effet propositum: Qui ſeditionem moverit, moriatur; qui defaverit, praemium ferat; qui datur & moratur, & ſe defaverat, petiūt praemium. Hanc quaſionem pauci abſolvit. Secundus Sophifa. Quod eft prius moſie. Itaque prius da penas moſie ſeditionis, ac deinde (fi potes) accipit premium recte factorum. *Philofratuſ in Sophifa.*

Proculbus habebat filium intemperantem, galloſus, coturnicibus, catellis & equis alendis indulgentemque pater adeo non incrépabat, ut una cum illi potius luderet. Quo nomine cum ab amicis objurgarentur: Cito, inquit, cum fenibus colludens, quam cum æqualibus. *Philof.*

Spharus Sophifa, quoniam diceret, opinionem non cadere in ſapiens virum, rex Proloemus cupiens horum paradoxon ipa re confutare, curavit, malia Punica veris ſimilitudine, fed ex cera confeſta, apponi in convivio. Ad quæ cum Spharus decepti portigerat manus, rex exclamavit, illum fali ſpecie tuſſe deceptum. Sed ad hæc decte Spharus: Non fit, inquit, aſſens fum, ut credentes effi mala Punica: fed probabile putavatem, effe mala punica. *Laert. lib.7. cap.1.*

Philonenes interrogatus, quam ob cauſam in tragediis induceret mulieres malas, cum Sophocles eas induceret bonas, & arguitissime respondit: Quoniam illi tales inducit quales effe debent: ego vero quales sunt. *Erafm. lib.6. apoph.*

Stilpon filium patrum ſecunda fama habebat. Cuidam igitur dicenti, Dedorat te filia, Nihilo magis, inquit, quam ego illam deco. Sentiens neminem alienis factis dehonſari, fed ſui quenque moribus aſtimandum effici. *Plut. lib. de Tranquill. an. Laert. lib.2. cap.12.*

Theopomps hospiti cuidam jaſtant, quod apud Theopompi cives Philolacon, hoc eſt. Laconum amans diceretur. Praſtaret (inquit) *parvus*, id eſt civium ananas diceretur, quam Laconum. Perfutuſ hominem alienam civitatem, quām ego amiantorem. Nam quiq; alienam nimio ſudio Rempublicam complectitur, ſiuſ ſandommodo videtur utipetare. *Plut. in Lacon. apoph.* ubi plura de inordinito ejusmodi affeſti, & de argute dicit, quae in Apophthegmat colectaneis Eratimi & aliorum frequenter occurruunt.

EURODEM ARGUTIA EXEMPLA ET APOPHTHEGMATA ETHNICORUM.

Thales cum diceret, mortem æquæ ſalutarem effe ac vitam, audiri: Cur inquit non moreris? arguit ſepondit, Ob hoc ipsum, quia nihil refert. Potius enim habetur, quod accerſit. *Laert. lib.1.*

D Socrates admonitus ab amico, quod excepturus hospites admodum temeriter feciſſerit apparuit: Si boni ſunt, inquit, ſatis erit: In minus, plus latit. *Laert. in Ieus vita.*

Arifippus Platoni objurganti, quod multos pices emiſſer, respondit: Se illos emiſſe oboſo: quumque Plato diſixer, Tanti & ipſe empturus erat: Vides, inquit, igitur o Plato me non effe obſonitorum avidum, ſed et pecuniam amantem. *Ibid.*

Idem quum aliquando perdiſem quinquaginta drachmas juſſiſſer, cuidam detrahant luxum in philopho: Et tu, inquit Arifippus, fi oboſo venalis effe, non emeres? Quoniam iſ respondit, ſe empturum: Et mihi, inquit, tantum quoniam quinquaginta drachma. Quod ille luxus nomine dabant, hic detorſit in contemptu pecunia laudem. *Laert. lib.2. cap.8.*

Idem quum quidam illi probo daret, quod laute nimis que ſplendide viveat: Id, inquit, ſi virtus effet, in Decorum celebrabitibus non feret. In his enim magnifice vefuri, & lauſiſſe epulari ſolent. *Ibid.*

Antisthenes quum falſamenta per forum gemitaret, qui-

buiſam admirabitibus, quod philophorus officio tam ſordi. E fungeretur, idque in publico, ac non porci ſervo id deſegafit: Quid, inquit, admirantur? haec mihi porto, non aliis. Sentiens nullum eſe fordiū obſequium, quod ſibi quis impenderet. Deinde non eſe indecorum, cum porrare falſamenta, qui falſamenta veſceretur. *Laert. lib.1. cap.6.*

Narrant, Alexandrum Magnum, attempante Diogenem Cynico, quaeſiſſe ab eo. Num ipſum metueret? Tum ille, Quid ea bonum, an malum? Alexander respondit, Bonum. Quis inquit Diogenes, timet bonum. Convict, regem non eſe metuerend, niſi ſe malum eſe proſteretur. *Laert. lib.6.2.*

*H*ujus autem generis plura pafim inter Apophthegmat reperuntur: quo enim quis facilius, & magis percipaci effingens, eo proprie invenitur, ut potius rationem reddat, etiam inexplicitam ſubinde, & ad hominem, ut communiter Itali & Hispani in hoc genere alii preceſſent.

Talia ſunt que ſubjungimus. Quidam ſuffragio ſuo effe cerat, ut amicorum quipſiam ad Magistratum lue Civitatis evehetur. Qui ut ſole, paulo elatior efficiunt, dum forte fautor ſuo equitanti occurrit, ei ſuccenſere cepit, quod equo veheretur, addens, aſſinum illi videri magis conuenient.

Cui ille: Reſte, ait, judicares, ſi non omnes alii prius ad convivium invitat, nec renueret: Cur quæſo, air,

mean incufas menſam, cuius jam invitatis participes efficiunt? Videris mihi non lauoriore menſam, fed impeditum tantum reprehendat. *Ibid.*

Ita nuper celebri Flandriæ loco, Agaſe ex illo genere, qui carbones veniales aſportant, aſſinum ſuum illis onusſum ad Curiam per gradus ascendere fuſte crebrè adgebat. Caſuſis forte ex ea defendens rident hominiſe incepit, & mox indignatur, quod miſeram beſtiam eniti per gradus veller. Cui ille: Malum! cut non iſte, æquæ ac fumiles qui in horas & momenta huic meare & remeare conſpicuntur, per eos ambulet, & numerum augeat? Rūſa excepti inurbani, foleris tamen, hominiſe reſponſo.

Nec minus lepidum eft quod anno complures Lovaniū eveniſſe tradidit. Eraſtor Theologus, cuius Minifter religiōum habitum inderat, apud Franciānos. Qui dum forte in pomario Cenobii obambularet, in quo etiam aſſinum peſcebat, caſu evenit, ut longinquus herus pertinaciter ſumma videret, & ſubſiſtens voce elata in clamaret: Frater Petre (id erat nomen famulo) quoſunt ibi aſſini? Qui, ut eraſt ingenio prompto, recipiens, atque hetum ſumū inuitus, respondit: Eximie Domine: ſi hic forſe, effemtis. Quo audio, abbit.

De Georgio Buchananano poeta excellentiſſimo, natione Scoto, narratur, quod cum aliquando Londini aget, plaeſteum lubricum prolapsum, in cenum occidetur. *Quod* videns Angli illi non ignotus: Vide, inquit, quām male ſibi compatiunt Angli cum Scoto, ſic ut quidem platerhos impunē ſuſtinent. Excipiens id Buchanananus: Quin, ait, hoc neutiquam admiferi: ſiquid paulo ante, ut vidisti, iſidem præbui oſculandas nates.

*P*lura ex aliis locis huic referri poterunt, prefertim ubi Apophthegmat inducuntur mentio.

EURODEM ARGUTIA EXEMPLA ET APOPHTHEGMATA ETHNICORUM.

Thales cum diceret, mortem æquæ ſalutarem effe ac vitam, audiri: Cur inquit non moreris? arguit ſepondit, Ob hoc ipsum, quia nihil refert. Potius enim habetur, quod accerſit. *Laert. lib.1.*

D Socrates admonitus ab amico, quod excepturus hospites admodum temeriter feciſſerit apparuit: Si boni ſunt, inquit, ſatis erit: In minus, plus latit. *Laert. in Ieus vita.*

Arifippus Platoni objurganti, quod multos pices emiſſer, respondit: Se illos emiſſe oboſo: quumque Plato diſixer, Tanti & ipſe empturus erat: Vides, inquit, igitur o Plato me non effe obſonitorum avidum, ſed et pecuniam amantem. *Ibid.*

Idem quum aliquando perdiſem quinquaginta drachmas juſſiſſer, cuidam detrahant luxum in philopho: Et tu, inquit Arifippus, fi oboſo venalis effe, non emeres? Quoniam iſ respondit, ſe empturum: Et mihi, inquit, tantum quoniam quinquaginta drachma. Quod ille luxus nomine dabant, hic detorſit in contemptu pecunia laudem. *Laert. lib.2. cap.8.*

Idem quum quidam illi probo daret, quod laute nimis que ſplendide viveat: Id, inquit, ſi virtus effet, in Decorum celebrabitibus non feret. In his enim magnifice vefuri, & lauſiſſe epulari ſolent. *Ibid.*

Antisthenes quum falſamenta per forum gemitaret, qui-

bus admirabitibus, quod philophorus officio tam ſordi. E fungeretur, idque in publico, ac non porci ſervo id deſegafit: Quid, inquit, admirantur? haec mihi porto, non aliis. Sentiens nullum eſe fordiū obſequium, quod ſibi quis impenderet. Deinde non eſe indecorum, cum porrare falſamenta, qui falſamenta veſceretur. *Laert. lib.1. cap.6.*

Narrant, Alexandrum Magnum, attempante Diogenem Cynico, quaeſiſſe ab eo. Num ipſum metueret? Tum ille, Quid ea bonum, an malum? Alexander respondit, Bonum. Quis inquit Diogenes, timet bonum. Convict, regem non eſe metuerend, niſi ſe malum eſe proſteretur. *Laert. lib.6.2.*

*H*ujus autem generis plura pafim inter Apophthegmat reperuntur: quo enim quis facilius, & magis percipaci effingens, eo proprie invenitur, ut potius rationem reddat, etiam inexplicitam ſubinde, & ad hominem, ut communiter Itali & Hispani in hoc genere alii preceſſent.

Talia ſunt que ſubjungimus. Quidam ſuffragio ſuo effe cerat, ut amicorum quipſiam ad Magistratum lue Civitatis evehetur. Qui ut ſole, paulo elatior efficiunt, dum forte fautor ſuo equitanti occurrit, ei ſuccenſere cepit, quod equo veheretur, addens, aſſinum illi videri magis conuenient.

Cui ille: Reſte, ait, judicares, ſi non omnes alii prius ad convivium invitat, nec renueret: Cur quæſo, air,

mean incufas menſam, cuius jam invitatis participes efficiunt? Videris mihi non lauoriore menſam, fed impeditum tantum reprehendat. *Ibid.*

Ita nuper celebri Flandriæ loco, Agaſe ex illo genere, qui carbones veniales aſportant, aſſinum ſuum illis onusſum ad Curiam per gradus ascendere fuſte crebrè adgebat. Caſuſis forte ex ea defendens rident hominiſe incepit, & mox indignatur, quod miſeram beſtiam eniti per gradus veller. Cui ille: Malum! cut non iſte, æquæ ac fumiles qui in horas & momenta huic meare & remeare conſpicuntur, per eos ambulet, & numerum augeat? Rūſa excepti inurbani, foleris tamen, hominiſe reſponſo.

Nec minus lepidum eft quod anno complures Lovaniū eveniſſe tradidit. Eraſtor Theologus, cuius Minifter religiōum habitum inderat, apud Franciānos. Qui dum forte in pomario Cenobii obambularet, in quo etiam aſſinum peſcebat, caſu evenit, ut longinquus herus pertinaciter ſumma videret, & ſubſiſtens voce elata in clamaret: Frater Petre (id erat nomen famulo) quoſunt ibi aſſini? Qui, ut eraſt ingenio prompto, recipiens, atque hetum ſumū inuitus, respondit: Eximie Domine: ſi hic forſe, effemtis. Quo audio, abbit.

De Georgio Buchananano poeta excellentiſſimo, natione Scoto, narratur, quod cum aliquando Londini aget, plaeſteum lubricum prolapsum, in cenum occidetur. *Quod* videns Angli illi non ignotus: Vide, inquit, quām male ſibi compatiunt Angli cum Scoto, ſic ut quidem platerhos impunē ſuſtinent. Excipiens id Buchanananus: Quin, ait, hoc neutiquam admiferi: ſiquid paulo ante, ut vidisti, iſidem præbui oſculandas nates.

*P*lura ex aliis locis huic referri poterunt, prefertim ubi Apophthegmat inducuntur mentio.

Zonaras tom.3. narrat, Saracenos, Christianos, qui veſtigialium codices foſebant tracare, & rationes acceptorum conficeret, ab eo munere removiffe; fed tamen paulo pofit iis retinuisse, propter arithmeticæ incitam, anno Conſtantini Co pronyi 19. Paulus Diaconus lib.22.

Albanis, Capii mariſ accolis, ſimplix ingenium, mercatura & cupiditas expers; numerum ſupra centenarium non norunt: ponderum, mensuratum, urbanitatis agriculturæ ignati, acuſatores lunt, & fugitarii: arna, clypeus, & thorax, item fetina galea. Bonſin. lib.1. Dec.1.

Traches ad quatuor aliquę numerate didicere. Meletides adeo vecors fuit, ut viꝝ tota ingenii captiu ad quinque numerare difceret. *Alex. lib.5. cap.25.*

Indi Antropophagi annum per 360. dies dificant; octo-decim menses, viginti dieſum singulos, computant, quinque reliquias intercalant. Hi nulla alia ratione, quām lunibus quibulfund, nodis mulcis diversiſimis certò intervallo dispositi, horiſtorum ſuariam perpetuari conſuleſt novem. Si enim (exempli cauſa) Rex motiatur, aut bello clades accipiat, magnum in fine nocturnum nodum, atque aliquid signorum exterorum addunt, que Regem illum vel illam eladem denont. Quod si tum rufum, decimo, pata, anno, Rex alijs moriatur, aut hoſtis fugetur, aut stratagem committatur: ibi decem parvulus nodis, decem annos significantibus, interjeſtis, alium quendam nodum magnum cum alijs signo appendiſt. Atque hujusmodi ſuariam & nodorum computatione 800. annorum metiunt, et modi ſuariam & nodorum computatione 800. annorum metiunt eos habere conſtat. Petrus Ciez. atom.2. hiſt. Indo-ginis.

CERTAMINA.

Chryſippus denorum pronunciatorum complexiones numero excēdunt aeris decies centena millia. At illum omnium notant Arithmeticæ, inter quos Hipparchus eſt: quā plenum facit, in extore eum calculi impiegis graviffimum. Siquidem genus affirmativum efficeret contextorum pronunciatorum centum millia, præterea tria millia, quadraginta novem: negativum nongeta quinquaginta duo, ſupra trecenta decem millia. *Plut. in Stoicorum gen. gnis.*

ARITHMETICÆ CULTUS. HUC STUDIUM. AMOR.

Egypti, licet pueri ſuos literis & moribus probè ſemper inſtituerint, prima tamen ſemper cura fuit, ut pte cereis Arithmeticæ, deinde Geometria, deinde magicis artibus inſtituerint. *Alex. lib.2. cap.25. & Died. Sic. lib.2. c.2.*

Romanoruſ pueri quid in Arithmeticæ primū inſtituerint, docet illud Horatius:

Romani pueri longis rationibus aſſens
Discunt ſeptem centum diuidere. Dicat
Filius Albini, ſe quinque remora eſt
Vnica, quid ſuperſet? Poterit dixiſe trecentem. O
Rem poterit ſervare tuam? Redit unicua: quid fit?
Semis—

Et alibi de ifdem:

Lero ſupponit loculos tabulamque lacerto.
Basilius Macedo Imperator animadverſens occationem maleficis pravis hominibus ex eo dari, quod numeri, quibus v. c. ſemifili, ſextans, uncia, & ſimilia deſignantur, per H notas, recepta antiquis conſuetudine, ſcriberunt: loco notarum literis uti jufit, quas etiam rufici legere poſſent: & de ſuo ſupponit in chartas, literas atque ſcribas, ipſe ſuppedavit. *Cedr.*

ODIUM, CONTEMPTUS.

Lycurgus Arithmeticen ceu populare ac turbulentam ejecit Lacedemoni: Geometriam induxit, tanquam modesta oligarchia, & legitimo regno convenientem, teſte Plutarck.

DIGNITAS, CERTITUDO.

Inter Mathematicas disciplinas, quæ plures ſunt, primas obtine perhibent Arithmeticam; quia nulla alia indiget disciplina: Muſica autem, ut & Geometria, atque Astronomia, illius auxilio, ſuppositionibus, proportionibus, numeris indigent. Inventam ab Hebreis Arithmeticam Phoenices mercatores excoluerunt, aliique populi tradiderunt.

Arithmeticam ſi quis auferet; omnes artes auferuntur, & nulla manent, & omnes in totum peribunt: verum ſi quis

A divinam, & mortalem originem inspererit, in qua pietas erga Deos, & numerus cognoscere, cognosceret, quantum numero opus sit; nam & tota musica numeris opus habet in motibus & sonis, & quod maximum est, numeri omnium bonorum causa sunt, ex quo cognosci possit, quod omne malum & omnis motus rationis expers, indecorus sine rhythmo est & inconcinnus, & omnia quae cum malo communione habent, esse abique numero, oportet tandem statuerit: cum qui felix futurus est, & qui justum & bonum, & pulchrum, & omnia huiusmodi ignorat, nemo unquam verò opinione apprehensa ad se ipsum & alium persuadendum omnibus numeris utatur. *Plut. in lib. Apoph.*

Arithmetica numeris precedent antiquitate, cum & anima ipsa ab opifice prius divisa sit, deinde rationibus collecta: ut ait. *Plat. Proclus in Eul. lib. 1. cap. 12.* Arithmetica Geometria certior est, quia eius principia simpliciora sunt, & si Geometria Sphaerica certior est: & Arithmetica, item Musica & Geometria mechanica, perspectiva & speculativa. *Idem in Eul. lib. 2. cap. 2.*

Arithmetica Encomium Stigelia his versibus describit:

Soli homini numerare datum est: hanc indicet artem.

Cum prima nobis religione Deus,

Quae cetera matre facta est, qui dividit omnia punctis.

Semen ab his artes omne divisus habent.

Has igitur merito geminas Plat. credidit alas,

Quae nos nos animos ardua ad alra vehant.

Illaviam ingenuas meditando munivit ad artes,

Per quas magescas conspicienda Dei est.

Communam vita parit haec civilis ad usum

Organa, Mechanica queque regendam amanu.

De eadem ita quoque luit Albertus Magnus:

Hic numeris confat rerum pulcherrimus ordo:

Qualem, per numeros, cernere nemo potest.

Si juvat ergo vices nature noferre miras,

Prima sit hac numeros dñeire cura ibi.

¶ Note. Vide locum de Numero.

* *Scriptores.*

Qui primò Arithmetican inventerint, *Polyd. Virg. lib. 1. c. 18. Cel. Rhod. lib. 18. c. 34.* Qui primus numeros inventerit, *Polyd. l. 1. c. 19. 22. 22. cap. 15.* De Arithmetica uia. *Vallu-*

Crinus. l. 2. cap. 5. Numerorum rationem non esse contemnam, *Cel. Rhod. l. 22. c. 11.* De Arithmetica ejusque utilitate & præstantia, *Oratio G. Isacki Rhatici.* Item eruditus libellus Gemme Frisi Doctoris Medici & Mathematici, in quem doctas etiam annotationes dederunt Joann. Steinius, & Jacobus Paletarius, editas Antwerpia 1581.

Arma.

* DEFINITIO & ETYMOLOGIA.

A RMA Graecè ζάρα dicuntur, & πάτον, armatum. Summa cuiusque rei instrumenta. Omnia bellica infra- menta, quibus hostes arceri possunt, arma dicuntur ab ar- cendo hoste, ut *arrows* placet. Quare fustes, faya, aliaeque huiusmodi, arma esse *Caeca* juri confituntur, quoties his ad hostes arcendo utimur. Erunt itaque arma bellica octae, calige, lancee, lorice, thoraces, scorpiones, baliste, aliaeque huiusmodi, quibus in bello utimur. Fraudes infi- dantes arma dicuntur:

Virg. Et querere conscientia arma.

Ita studiorum arma sunt llytys, pugillares, librique, & ar- ma hæc omnia dici reor, quod armis, id est, humeris one- ri sunt, dum geruntur. *Tertius Pompejo & Servio.*

Arma propriæ sunt feata, inquit *Scalig. not. in Varr.* ut

Tepeja necata armis Sabinorū, id est, ictus, & ancylia

arma sunt featae Saliutorum: arma itaque ab armis quod in co-

gerfarentur. Armis & commissura brachiorum ab hume- ris, æquæ articulis, compago: ut est illa brachiorum com- missura. Generali nomine Hebreis arma, seu quevis in- strumenta, speciatim bellica, *Chelis* appellantur. *Cheli* propriæ est, id est instrumentum omnia rei. Generale nomen rebus plurimis tributum sapient, venatoriis, instru- mentis muficis, pacificis, bellicis. Hinc *zeta* Chelis, testi- do: *xanthos*, *securis*, *zeta*, instrumentum soliorum: & Latinum *Cala*, fustis, *Calones* item, nempe ferri, qui militum instrumenta bellica linea ferebant, vel ipsi ligna necessaria- que alia vita ministabant.

Keli, quodlibet instrumentum, *Nom. 23. 22. vas* figuli,

*¶ pl. 2. 9. Instrumentum ferreum, Nom. 35. 6. Venatoria in- strumenta, Chele, Gen. 27. 3. Vasa aurea, Ebb. 1. 7. Vasa ærea, instrumenta bellica, Ebb. 22. 24. Arma feu- mine, in quo armæ gerfarentur, non tantum humeros, sed quæ ab humeris pendunt brachia, & manus, nec non quod manibus arma tractantur, fæca, pugio, gladius, telam, hæfa, intelligentur, verbum Heb. *Charon*, id est, interfecit, excidit, suffulit de vita; unde *zeta* Græcis id est, pugna, prælrium, arma Latinis fabricæ videtur. Arma, inquit *Ildorus*, vel ab armis, id est, humeris dicuntur: vel *zeta* à Marte armorum bellorumque inter Ethnicos prefecto. Generaliter agitur arma omnium rerum instrumenta sunt: unde & lo- ca ubi renoununt, *Armatoria* dicta sunt.*

Egyptiorum, Syrorum, Philistæorum, Assyriorum, Babyloniorum, Periarum, Grecorum, Romanorum, aliorum populorum veterum & nostri facili arma bellica si quis scripto designare conetur, magnum aggreditur volumen, quod Philologus relinquitus. Lazius, Brifonis, Lipsius, aliud dudum multa observata digna ediderunt, que omnium manibus teruntur.

¶ Arma erecta. Vide Spolia.

In arma sumptuosa. Quere Tit. de Sumptibus & impensis. Sive de Liberalitate Sumptuaria,

Prodigalitate.

ARMORUM ACQUISITIO, APPARATUS DEPOSITIO.

Sophanes Atheniensis ad plateas ferreas anchora in prælio uterabat: quam, quotes adventanibus hostibus propinquas erat, obiciebat, ne illi irruentes cum ordine lumino movere possent. Ruris ictum in fugam veris resumpta anchora fugientes insequebatur. *Herod. lib. 9.*

Agathocles Syracusiorum tyrannus, in Africam traducto exercitu, cum eos, qui clypeos carebant, inermes videret, clypeorum tegumenta baculis affixit, & speciei circulum clypeorum imitatus, ei tradidit nequam ad fidum idonea, sed quod procul confecta, armorum speciem referte possent, ius, qui rei veritatem ignorarent. *Diod. lib. 20.*

Cannens clades adeo urbem Romanum contulit, ut opera G

M. Junii Dictatorum Reip. administrantis, spoliis hostium

affixa tempis deorum numini conferata, instrumenta militare future convenerentur, ac prætextati pueri armæ induerent: adjudicato rum etiam & capitali criminè damnatorum sex militum conscriberentur, que si per se aplicantur, aliquid roboris habeant: fin autem admotis necessestis viribus ponderantur, levitas temporis convenientia præfida videtur. *Vader. Max. lib. 7. cap. 6.*

M. Antonius Triumvir Mutina profugus, cortices pro- scutis militibus dedit.

Spartaco copiis ejus feata ex vimine fuerant, que corriscegebant. *Frontinus lib. 1. cap. 7.*

Tertio bello Punico Carthaginenses à Romanis obsecuti, cum iis jam ante arma tradidissent, ut alia conficerent, omni quod in privato uero erat ferramento ad novæ confanda arma confimpso, alia insuper ex auro argenteo, ubi ferrum deerat, consercerent: atque ut in arcus funes compararent, cum alia decet ratio, feminæ comas suas in eum usum tradiderent. *Plutarch.*

Maximus Imp. ad urbem infestis armis tendens, Aquilem, quod Senatus Rom. patreter, obsecfam in eam necessariaten rediget, ut cum in arcus chordas non haberent, feminarum fūrū comis ad illud opus urentur.

Item Romanos fecisse legimus, cum à Gallis in Capitolo obsecderint: qui ob eam rem Venetum calvam postea confercerant. Item Massilienses aduersus C. Cesarem. *Sabell. lib. 6. Emm. 7.*

Haldanus Danorum rex, contra Ericum Sveorum regem pugnans, inclinatum fūrū aciem conspicatus, frequenter fæca rupem cum Thorne duce confundit, indeque erutas moles in subiectum hostem devolvit: quarum pondere & ruina aciem in occiduo constitutam opprefcit.

Quo evenit, ut victoriam, quam armis amiserat, cautibus recuperaret. Ob cuius facti virtutem Biagronimi cognomen accepit, quod vocabulum ex monte effractum nuncupatione compacatum videtur. Igitur apud Sveones tantus habeti cepit, ut magni Thor filius existimat, divinis à populo honoribus donaretur, ac publico dignus labamine ceneretur. *Saxol. 7.*

A Huffsta Boemi flagellis rusticis ferratis Germanorum hostium equitatum sapere profigarunt. *Aeneas Sylvius*, & *Dubravius*.

Candentes globi, genus incendiiorum est, in superiorum temporum diffensionibus civilibus Ungariae à rege Poloniæ Stephano institutum: cum ea, que ab aliis ex diversi- tate comparata, quam magnam ad inflammandum vitam habere videatur. Globi igne excochi, dum planè eum imbibantur, ita in tormenta mittuntur, ut inter eos & pulverem tormentarium justum partium arena at circne primitum, inde recenti, ac humida herba compleatur, ne pulvis igne ex globis reperiatur, ab illico inflamari possit. Itaque in adversis muros ejuscentur. Quæ res, quod globi lignis impacti diutius lateant, candemque ob causam non tam faciliter, atque flammae opifiti, magnum ad incendia lignis & cædicias & stiribus, quales in primis Moscovrum sunt, excitare de uitio habet: eaque ratione Pharam Gedanensem Rex exuferens. *Reinoldus Hiedensteinius lib. 2. Bel. Moscov.*

D E L E C T U S .

David, Goliah Palestini giganteum singulari certamin e aggregatus, arma Saulis regis, quibus eum inducat, depositus negans se cum illis posse incedere, quoniam non austivissem: & pastoralia arma, pedum, fundum, sarcum cum quinque levibus fibulæ sumpsit, & ante omnia Dei amplitudines nomine fratres, funda prostratum Goliah periret. *1. Reg. 17.*

Patroclus, cum Achilis armis effutus, ab hæfa tamen abstinebat, quod ea gravior esset, quam ut quicunque Gætorum eam regere posset, præter unum Achilleum. *Hom. Il. 2.*

Veteres comitis cum hoste congregati, non eminus, horis nesciuntur. Ea proper *Iliad. 8.* reprehendens Agamemnon Graecos, *Ιονίους vocat, οι περιπόλεως της τάξης*, quod fugitus potius eminus, quam gladiis comitis pugnare vellent. Vocat etiam *Εργύσιος*, *τὸν τῆς ἔρχομενος*, quod comitis stremi non essent, sed hæfas sibi ab inimicis exortaverentur. Sagittis certe non nisi ad impetendas volucres, & feras vires cauta, ut sunt olim, & hinc *επί*, vita & vires dicti ceperit, *εἰς τὴν πόλιν*, quæ arcarum patrarentur. *C. Sagittarii Peritz*, pastroriantes vitam, equitatè polentes, armaturam neque aeneam, neque ferream asserunt, præter pugiones, utentes recte loris conferta. Ubi cum hoste congregati sunt, restem laqueos habentes injiciunt, & cincti armis impetrant, ut impetu hostis scutum non maneret directum, sed fracto clavo ligneo secundum ferrum intromit rediretur, & hæfa recurvata cuspide ex obliquo adhærcens depende ret. *Plut. in Mario.*

C. Marius Coss. V. contra Cimbros in Cispadana Italia pugnatur, pilo novavit. Quippe hæfa quia injunctum ferro erat, ante fætas fibulas dubias ferreis affixum. Tunc G alteram non movit Marius, altera amota clavum lignum fragilis sufficit: machinam, ut impetu hostis scuto pilum non maneret directum, sed fracto clavo ligneo secundum ferrum intromit rediretur, & hæfa recurvata cuspide ex obliquo adhærcens depende ret. *Plut. in Mario.*

Cyrus vulgus Lydorum funditores esse jussit, quod id regimen servile admodum sit. Nam illi quidem cum reliquis conjuncti copiæ sapè multum profunt; sed per se, ne omnibus quidem cum paucis armatis congregati audent. *Suidas* opere.

Rex Agis, cum Demades Atheniensis Laconicorum gladiorum brevitatem deridet, diceretur circulariores facilius eos in theatro devoratores: Atqui, inquit, hisce nos gladioli hostes aequaliter.

Antalcidas quareunt, quid glia suis brevibus Lacedemonii in bello utinam? respondit: Quod communis cum hostibus manus conferamus. *Plut. in Apophthegm.*

Iphicrates Atheniensis, bello Persico peditum arma mutavit, cum ante illum imperatorem, maximis clypeis, brevibus hæfis, minutis gladiis uterentur. Ille contraria peltam pro parta fecit, à quo postea Pelopha pedites appellarunt, ut admissus concursumque essent leviores. Hæfas modum duplicitum, gladios longiores fecit: idem genus loricae mutavit, & pro ferreis atque æneis, lineas dedit. Quod factio expeditiores milites reddit: nam pondere detracit, quod æquæ corporis tegeter, & leve esset, curavit. *Probus in ejus vita.* At *Diod. lib. 15.* hastam fæsquo, gladium duplo longiore ab eo factum scribit.

L. B. Thet. vit. Human. Tom. I.

Philopœmen instruxit Achivos, ut pro scuto & hæfa ely- E

peum farissamque caperent, galeisque & loriciæ, atque tibialis fæle munient, stabilemque & pedefretum pugnam exerceant, pro curvo & scutatorum jaculatione: omnèque delicias & operofitatas vestrum cænaturumque de medio removenter, & foliis iis, que necessitas postularer ad uitum militarem, contenti viverent. His præceptis, Philopœmen in plerique conflictibus strenuos atque præstantes milites habuit. *Polian. lib. 6. & Plut. in ejus vita.*

Alexander Magnus semihoraces suis militibus pro thoracibus dedit, ut si mansisset, fecuritatem ac munitionem haberent, anterioribus partibus occularis, si fugiissent, averfa hotibus nuda patrent. Itaque nemis fugam capessere voluit metuens, ne tergum hostibus nudaret; sed manentes omni tempore victoriam parabant. *Polyenus lib. 3.*

Galii, cum duce Brenno rege vim Romanum occupassent, septem milibus eam rennerunt. L. F. Camillus Romanis, qui extra urbem erant, collectis, expulit Gallos, utremque refitauit. Ruris Galli post annos tredecim Romanorum regionem invadere auſi, ad Antenem fluvium, non procul ab urbe, castra metabant. Camillus quintum Dictator creatus, acceptis copiis, contra Gallorum gladios, quibus impetus capita abscindebant, justis compare galeras omnino ferreas ac leves, ut enes renenderentur, aut confringenterentur. Clypeis autem undique encæcum tegumentum induxit, ligno iæsus non ferente; milites vero longis hastibus continuo uti docuit, & hostium gladiis sepius apponente, ita quicunque exciperent. Gallorum enim ferens cum esset molle, maleque fabricatum, repente laborabat, eorumque enies recubabantur, & ad pugnam erant inutiles. *Polian. lib. 8. & Plut. in Camillo.*

Marcellus Proculo ad Molam distribuerat lanceas perditibus oblongas, qualibus in prælio navali uti mos est; docueratque eminus eas magna vi in hostes intorquere jaculatione. Sagittarii certe non nisi ad impetendas volucres, & feras vires dicti ceperint, *εἰς τὴν πόλιν*, quæ arcarum patrarentur. Sagittarii Peritz, pastroriantes vitam, equitatè polentes, armaturam neque aeneam, neque ferream asserunt, præter pugiones, utentes recte loris conferta. Ubi cum hoste congregati sunt, restem laqueos habentes injiciunt, & cincti armis impetrant, ut pondere prævalerent: proque ferro auri nodos H inueniuntur. Magnus utrinque animis, partibus oditis concutitur in prælium: fit anceps diu pugna. Rex deinde regem quartum in acie: ubi manus conferant. Danæ Rex recentibus exultans viribus, virum atate gravem, clava sua pondere opprimit, & extinxit, oraculum comprobans, ne illo ferramento Rex Svecia succumberet. *Crantzus lib. 1. Svecia cap. 12.*

Gostavus Ericson contra Christiernum II. Danæ regem cœdebat anno 1525, bellum gerens, 20. hastatorum, milibus, quorum hæfas tribus pedibus Danicas hæfas superbarant, victoriam obtinuit, & Christiernum ejecto regnum Svecia obtinuit. *Olaus lib. 5. cap. 7.*

Ex tempore quo Galli, duce rege Iacobo Carolo II. regnum Neapolitanum, exatis Aragonis, bello vexarunt, iudebant plerique Hispanorum pro galea lineis tegumentis, scutis, tauris, quæ coriæ corio, & à summo in imum cuneatis: itē gladio brevi, hæfæ subtiles faxinea, lato præfixa ferro quia ad medium comprehensa, erigendo fæle ab phippis, hemicyclique ferreis, quos pedibus induunt (hi flapæ vulgo appellantur) fælantur.

A lantur veluti ex alto iectus inferebant, inermi quidem lethales, sed armato penitus contempnendos. Ipsi quoque pedites Siculi & Hispani, Brutique, pro hafis denum pedum, & is quidem crastioribus, atque fraxineis, quibus Helvetii utuntur, exiles & breves equestribus similes, quas gianetas dicunt, gestabant: vel flatibus late cuspidae & fuso rotundo, cuius nullus apud Germanos, vel Gallos est fuso, infinebantur. Quia omnia demum Italus & Hispanus miles, facta saepius infelici periculo, penitus abeget: & que ab Helvetiis atque Germanis mutuatis est, aliqua solerter addendo, in meliorem atque habiliorem formam coaptavit. *Iovinus lib. 3. Hisp.*

Alberticus Balbianus Canii comes, cum amissa militari disciplina, artes quoque, quae ei conjuncte sunt, in defunctum venissent, decocto quoque juxta primorum seculorum morem corio arma conficerentur, ulti restituit ferro ea conficiendi. Equitem cataphractum ea specie, quam videmus, formavit, adinvento hoc conclusi duplici que galea genere, quo nunc maximè utimur, & Gothicis nomine *Helmetum vocatamus. Imposit& regumeta quis, qua*

B. Barde vocantur, recocco è corio, ut Cibanius equites à Peris ad Gothos, priusquam ad Italos, reiectis loris, adductos imitarunt. Quibus nihil validius, si tormenta aenea tollerentur. Iovinus lib. in Magni Sforcie vita. Platina in Bonifaciu

Vitellicius Ursinus inter Sorianum & Bassanum cum Alexandri VI. Ursinos excidere funditus conantis, exercitum congregans, nobilium retulit viatoriam. Nam more Transalpinae militiae pedites ejus hafis, communem mensuram ad felipedem excedentes, armati, ob hafarum longitudinem illæ, ipsi hostes vulnerarunt. *Gucciarin. lib. 3.*

Quum anno 1335. Caesar Carolus V. contra Haraedium Barbarorum, qui expulso Mulcave regnum Tunetanum occuparat, exercitum duxisset, quodam die parum absit, quin gravem à Barbaris accepit cladem. Tandem tamen & militum fortitudine, & has ipsius industria, hostes repelli. Dixit autem, se balsifactorum equitum alam, magno proculdubio uini contra inertes hostes futuram, eo die plurimum desiderasse, ut Numide, & equi eorum præterea, quos magno pretio, idèo secundum vitam longiorē habent charifissimos, veritis configerentur, infauraturum que propter eis corporionat ordinis dudum intermissi, & ieniss excoletis, pecuniale amata, qua, si opus foret, adverius Barbaros uteretur: sicuti ipsi paulo ante inter praetorianos custodit corporis equites habere consueverint. *Iovinus lib. 34. Hispior.*

ORNATUS.

Romanæ militie fuit, levis armatura milites atque equites, loricas & galeas urbis pelibus testas, qui truculentiores vili forent, in aciem deferre: sicut Gracorum veteres, pelles fluviatilis canis pro capite tegumento vice galea detulere: equinaque jubas, & caudas in galeis, aut pennas struthio camelii, nonnquam leonis pellem pro conis apud Romanos fusile conusat, more Æthiopum, qui pelles equorum capitum cum ipsi auribus & pubis deferentes, nonnquam pardorum pelibus leonumque amicti, actes subeunt & prælianant. *Alex. lib. 1. c. 20.*

Agesilaus, rex aliquo frugalissimus, milites suos pulchris Darmis instruens esse voluit. *Ibid.*

Q. Sertorius argento astatum præbito, & auto, galeas militum exornavit, & leuæ variis distincti ornamentis, chlamydesque plœtas & tunicas uitupare eos docuit, atque in id supeditant & servient illorum gloria, influxit in eorum animalia. *Plut. in Sertorio.*

C. Jul. Caesar militi, præcepit, ut arma habent auto argentoque ornata, minimè quidem ornamenti causa: deinde etiam, ut res preciosas acrius defendendas ac propagandas exillimarent. *Poli. lib. 8. & Svet.*

Eran ex auro militibus M. Bruti Caesaris interfectoris in campus Philipicis pleraque arma, & præbitum in ea fuerat profusè argenteum: quamvis aliqui affuefererat vivere Bratus duces moderatè & astriatè. At opes quas in manus & circa corpus ferine milites, acutæ nonnihil putabat gloria cupidis peñora, avatos vero reddere etiam fortiores, quod arma sicut possessiones retinerent. *Plutarch. in Bruto.*

Magnus Sforcia erat in cultu vestituque moderatus potius, quam elegans, vel sumptuosus. Oderat vestis mundi-

cias: singulorum autem armorum nitorem ita exigebat, ut maculam & æruginem contumelia, & nonnunquam verbere vindicaret. Equiti ex hybernis æruginoſa gestanti armis, in conspectu hostium severè imperavit, ut ad aperta caside in aciem prodiret: scilicet, ut cum periculo noſcetur, si parum graviter dimicaret. Ceterum in pompa, & cum lustraretur exercitus, laga iherica, argento atque auro bræata, conspiciebatur: aurata item & egregie perpiciebatur, quibus equi Periclo more regebantur. Is vero eques filio notabatur, qui decoras in caside critas nequaquam ostentabat. *Iovinus lib. in vita Magni Sforcie.*

CONSERVATIO, DEFENSIO, vel INVITIS HOSTIBUS.

Chiis adversus Eritheos bellum erat de Leuconia. Chiis cum viderent, nullo iherium impetu ferre posse, decretuerunt, factio fidei exire, & singuli chlamen & tunicae affumere. Chiis mulieres indignè cerebant, si projectis armis nudis fugare petenter. Illis, se juramentum ea de te inferopusse dicentes, mulieres consilium dederunt, nequaquam armam deponerent: verum dicentes, sibi moris esse chlamen appellare hafam, & tunicam scutum. Chiis mulieribus morem geserunt, armisque retentis, formidabiliores Enthrae extiterunt. *Poli. lib. 8.*

Eximia opinione gladiator Visfinus apud Rusciam, vicinas longinquas quoque provincias omni injuria genere vexavit. Hic omnem telorum aciem solo conspectu hebetare solebat, illussum virorum conjuges maritis prestantibus raptas ad stuprum pertrahebat. Eum Stareatherus petitum ex provocazione oppresit. Ferrum quippe, ne præfigitoria confituum forter, tenui admodum pelle contextit. *Saxo lib. 8.*

OCCULTATIO.

Hannibal in Iberia magnam civitatem Salmatidem oppugnabit. Pactum cum eis fecit, ut trecentis argenti talentis, & trecentis oblidibus acceptis, oppugnationem dimitteret. Cum Salmatenses non tradiderent, de quibus inter eos convererat, Hannibal reverius immixti milites, quasi diptores urbem. Rogabat Barbari, ut sibi licet amicis una uelle Gcum uxoris exire: arma, pecunias & mancipia se relatuos. Uxores in similibus gladiis occultantes, cum viris exirent. Annibalis milites urbem diripiuerunt. Mulieres egredi, maritis enim tradiderunt. Quædam etiam ipse stridit gladius cum viris simul in eos, qui civitatem vastabant, impetum fecerunt. Itaque alios ceperunt, alios in fugam conseruent, & conseruent ex urbe excurrent. Annibal milierum fortitudinem admiratus, non solam illas suis maricis reddidit, verum etiam patriam & pecunias eis restituit. *Poli. lib. 7.*

INSTITUTIO, PERITIA, USUS, EXERCITATIO.

Apud Baleares, matres infantes pueros ab ipsis viris incububilis his disciplinis affectuantes, ut nisi oblatum cubum baculo aut funda petierint, prius, cibo vesci prohibeant. Quem usum vetulissimum apud Cadurcos, Acarnanes, atque Æthiopos invadisse legimus, ut faxa ingentia insis intorqueret, aut sagittas, & jacula ingentis ponderis vibrare, a tenacis edicant. *Alex. lib. 2. c. 25.*

Tartari pueros sic ad sagittandum instituant, ut cibum H sumere non permettant, donec scopum arcu attigerint. *Bonifacius lib. 8. Dece. 2.*

Cyrus Periarum Rex, ut milites suos ad rem cominus gerendam portius, quā minus pugnandum, atque eceratrationem tam idoneam idonea eis tribuit, sed ex bellicis exercituis fagite ac jaculi tractatione sublata, solum hoc eis reliquit, ut gladio, scuto ac thorace pugnarent. Præterea certamini militibus indixit eatum rerum omnium, quas tractari ab iis utili judicaret, propofitis victoriae premis, tum munieribus, tum dignitatibus. *Xenoph. lib. 2. Pedie.*

Armorum tractandorum meditatio. à P. Rutilio Coll. C. Malli collega, militibus effradita. Is enim nullus ante se Imperator exemplum legebat, ex ludo C. Aurelii Scauri doctoribus gladiorum accersit, vitandi atque inferendi iudas subtiliorum rationem legibus ingenieravit: virtutemque arti, & artem ruris virtutis miscuit: ut illa impetu hujus fortior, hac illius scientia cautor fieret. *Vid. l. 2. c. 1.*

C. Julius Caesar tyrones neque in ludo, neque perlari-

natos, sed in domibus per equites Romanos, ac etiam per se-

A natores armorum peritos studiebat: precibus enitens (quod episolis eius offenditur) ut discipulam singulorum iuiciperent, ipse dicta exercitantes darent. *Svet.*

Anno Christi 1489, cum invalidus consuetudo, invento Germanorum tradita, ut milites fistulis ferreis uterentur,

quibus glandes plumbeas magno vi ignis impetu mitterent, atque hostem è longinquus vulnerarent: eo telo qui ut scirèt, ut Reip. suspererent, perfringimus ejus rei homines undique conquisitos accersitoque Venetorum Decemviri suis ad urbes mulerunt, qui juvenem insisterent: atque ut agrestes maximè homines id armorum genos docerentur, singulis in vicis pagiæ ut duo puberes ei artificio affuerent, edixerunt: atque is omnium onerum immunitatem conceferunt, quod studiosores, & diligentes unum ad munus obendum reliquos liberati oneribus ac tributis fuerent: cofque puberes die dicta ad suum quoque oppidum quotannis signo glande leviter convenire voluntur: qui vicis, ejus toti pago aut castello vacationem esse munerum annuum, eo excepto munere, quo ad Medoas fluminis derivationem tenebant, imperaverunt. *Rembus lib. 1. Ven. Hisp.*

B. Franciscus I. Gallorum rex, an. 1537. nova quadam consuetudine, per sui regni provincias instituit milites legionarios, ad quadrangula circiter milia, qui se armis exercerent, & cum tempus ita posceret, essent expediti. Cum enim antiquis Gallicis reges plurimum valenter equitatu, quem alebant perpetuum, illi pedimentum etiam volunt habere delictum, ne semper opus esset externo milite. *Stolidan. lib. 10. cap. 55.*

ARMA

IN GENERE.

Qua, Quorum.

Armorum varietatem ex *Alex. lib. 6. cap. 22.* pete, ex quibus ipsi quoque militum ordines distinguuntur.

Armauit Celiberorum quidam scutis levibus, alii rotundis umbonibus, magnitudine clypei. Cruribus crex pilis factis advolvunt, gales ferunt areas, cristas palmis gladiis gestant anticipates, præstantissimo ferro inspicatos, Cælestis palmo longitudine pugnibus, quibus in certa utuntur pugna. Duobus gladiis fulsi, cum equestris certamine superiores evaderent, ex equis desilunt, pedem tremique adjuvant pugnam. *Diod. lib. 5. cap. 9.*

Utrum Finni Septentrionales pro corporum munitione, partim thoracibus & corio phocarum, calce macerato, partim corio alcium jubato: quod superflua aqua (iñ hyeme bellandum sit) congeriat permittunt, nec glacies pilis fornicis adherentes sudore portantis laxatur. Galeis quidem eorum ista squamarum pilicum ex angulis alcium, five rangiferum, aut bovinum ingens connexis: quidam verò certarum volucrum exuvius intrinsecus filii ferreis diligenter contextis: quidam coriaceis gales ex tergo glutinoso calce decocta super ligno ad formam capituli contracta, eaque arte sensim siccata, rufissime muniti caput. Verum gales huiusmodi, ne capite incalcentef facilecant, subtili cortice arboris populij, intus pilicum vilvo (qui liquoribus resiliunt) confirmant. *Olaus lib. 11. cap. 14.*

Qualia.

E qua materia.

Fuisse olim Heroum arma ex æte, Gomerus tellatur, cum bipennem Pifandri, & Meronæ sagittas describit. Argumento etiam est Achillis hafia Tellide in Minerva templo polita, & apud Nicomedemum in Clæcupi; Memnonis ensis totus ex æte, cum hasta illius ima tantum, & summa cutpis area sit. *Pausan. in Lacon.*

Splendida.

Xenophonti Atheniensis Graecorum duci contra Attaracem tum alia honesta bona curæ fuerunt, tum ut haberet arma pulchra & expolita. Ajebat enim, si vicis, elegansissima quoque se ala hostium indutum iri, & si vitam amittat in pælio, cum quodam decore jaceret in armatura splendida. Nam hanc esse strenuo & fortis viro monumentum, quod revera ipsum ornaret. Dicitur autem scutum Argolicum, thoracem Atticum, galcam Beoticam artifici factam, & equum Epidaurum. *Alianus lib. 3. de Variâ Historia.*

L.B. Theat. vit. Human. Tom. I.

Arma. Arma. Arma. Arma.

P. Scipio Africanus, cum ornatum scutum Militis cuiusdam elegans videlicet, non mirari dixit, quod tanta cura ornasset, in quo plus praefidii, quam in gladio habebat. *Frontinus lib. 4. cap. 1. Polycenus autem lib. 8. hoc apophategmate usum scribit: Turpe est, levæ manui fidere magis, quam dexteræ.*

Sordida, Vilia.

Romani milites, qui rudibus & parvis nitidis armis, vel strigis equo, & macie affeo uterentur, ignominia norabantur. *Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 13.*

IN SPECIE, UT SUNT
Haſta.

Sarissas vocant Macedones prælongas hastas, unde Sarissophori nuncupant. Acinaces, Arranias scribit, esse hastas Persicas. Idem tradit equitibus hastas Macedonicas pro Battatis mænacylis datas. Gæla sunt Gallorum propria tela, sicut satræ Macedonum, Germanorum framea. *Celius lib. 21. cap. 18. A.L.*

Cum Flandri, duca Guidonis Comitis, Philippo Pulestro Gallorum regi rebellerent, propè Cutracum, anno Salutis 1402, exercitum Gallorum nobilis, horrenda strage affecerunt, baculis nodosis (quando alii armis carbant) amentatis, ferro crasso instar venabili muniris, equitatus excipientes: quos baculos per locum Gauden-dac, hoc est, bonum diem appellant. *Ioan. Villamus lib. 8. cap. 55.*

Gladii.

Romani bello Punico primùm secundo Ibericis gladiis sumuti, qui & punctum & casum utraque manu ferunt. *Suidas in voce μάχαιρα.*

Hippanorum fuit olim, hostem punctum magis adorari, quam casum, idèo gladii brevibus uterantur.

Sagittæ.

Gothi Septentrionales sagittas abjectinas cuspidem unius & dimidiæ palme: longitudine habentes non directè in hostem, sed in sublimi emittunt, ut infar grandinis decidens, vel hostium corpora, vel equos vulnerent, vel ab utroque aberrantes humo infixa, foliisque ligno, acutissimis cupi-Gibus pedes hostium ludent. *Olaus lib. 7. c. 14.*

Fundæ.

Baleares sunt funditores solerissimi. *Suidas.*

Galeæ.

Ex Alexandri ab Alex. lib. 1. cap. 20. Genitalium dierum.

Teurci, Myci, Thraces, super ænas galeas bovis aures & cornua apponunt.

Lufitani & Saci, Scythica gens bellicosissima, nervatis crastifatique ornata galeis, pugnat adverius hostes.

Galli non modo scuta, sed ipsa quoque galeas corallo ornabant: militari in longinquis regionibus, virgatis velibus cum torque auro excurrent. Galates partim cornua, partim quadrupedum habuere effigies in galeis.

Cimbri & Teutones rictibus aperiis animalium texere galeas.

Arri Germaniz populi habebant nigra scuta, tincta corpora. Nigras ad pælia noctes legebant, ipsaque formidinæ atque umbra ferale ex exercitus tetrorem inferebant, nullo hostium sustinente novum ac velut infernum aspercum. *H. Tacitus.*

Tracibus in more fuit, è pelle vulpina cassides ferre, sicut Albanis & Iberis cum ferris galeis pugnare. Roxani non modò galeis, sed thoracibus & scutis ex crudo boum corio uterantur.

Gæcas galloinacos pro conis habebant.

Abriatae: Periarum duci conus hyacinthino erat. Cyrus casidibus æneis & conis albis milites ornauit.

Alexandri cassidem cristaata juba & penne candidissime circumcingebant.

Gracorum veteres, pelles fluviatilis canis pro capite tegumento vice galæ tuleræ, equinalisque jubas & caudas in galeis, teste Homero, aut pennas struthio camelii, nonnquam leonis pellem. *Alex. ab Alex. lib. cap. 20.*

Pyrrhus & Philippus hircina corna: Mammonis artis caput: Achæiæ penæ variæ distinctæ coloribus. Alii rubras cristas super cassides deferebant.

Sannites cum pinnis muralibus digladiantur: in prelio vero cristas galcis.

Kk 4 Roma-